

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.1/Б/ОК26 - 2023
	Екземпляр №1	Арк 12/1

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Вченою радою факультету
педагогічних технологій та освіти
впродовж життя

31 серпня 2023 р., протокол № 11

Голова Вченої ради

Оксана ЧЕРНИШ

[Handwritten signature]

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ»

для здобувачів вищої освіти освітнього рівня «бакалавр»
спеціальності 053 Психологія,
освітньо-професійна програма «Юридична психологія»
факультет педагогічних технологій та освіти впродовж життя
кафедра психології та соціального забезпечення

Схвалено на засіданні кафедри
психології та соціального
забезпечення
28 серпня 2023 р., протокол № 7

В.о. завідувача кафедри
[Handwritten signature] Марина ОКСЮТОВИЧ

Гарант освітньо-професійної
програми
[Handwritten signature] Андрій ПАВЛІЧЕНКО

Розробник: доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології
та соціального забезпечення МАТЕЮК Олег

Житомир
2023-2024 н.р.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.1/Б/ОК26 - 2023
	<i>Екземпляр №1</i>	<i>Арк 11/2</i>

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Нормативна
Модулів – 1		Рік підготовки: 3-й
Змістових модулів – 2		Семестр 5
Загальна кількість годин – 90		Лекції 32 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3, самостійної роботи студента – 2,6	Спеціальність: 053 «Психологія»	Практичні, семінарські 16 год.
	Освітній рівень: «бакалавр»	Лабораторні _ год.
		Самостійна робота 42 год.
		Індивідуальні завдання Вид контролю: екзамен

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 53% аудиторних занять, 47% самостійної та індивідуальної роботи.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.1/Б/ОК26 - 2023
	Екземпляр №1	Арк 11/3

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Експериментальна психологія» є формування у майбутніх психологів комплексу теоретичних знань про типи, етапи, плани і умови проведення психологічного експерименту.

Завдання навчальної дисципліни «Експериментальна психологія» передбачають вивчення здобувачами вищої освіти комплексу взаємодоповнювальних психологічних методів та психодіагностичних методик для проведення емпіричного дослідження.

Також результатом засвоєння курсу є набуття здобувачами вищої освіти практичних навичок щодо первинної та вторинної обробки результатів психологічного дослідження, оцінки надійності і валідності психологічного дослідження.

Зміст навчальної дисципліни спрямований на формування таких компетентностей, визначених стандартом вищої освіти зі спеціальності 053 «Психологія»:

інтегральної компетентності:

здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог;

загальних компетентностей (ЗК):

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність);

спеціальних (фахових, предметних) компетентностей (СК):

СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну відповідно до запиту.

Отримані знання з навчальної дисципліни стануть складовими таких програмних результатів навчання за спеціальністю 053 «Психологія»:

РН2. Вміти організувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.

РН11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.

РН14. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.1/Б/ОК26 - 2023
	Екземпляр №1	Арк 11/4

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ВСТУП ДО ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Тема 1. Експериментальна психологія як науковий напрям та навчальна дисципліна.

Предмет і завдання експериментальної психології. Значення експериментального дослідження психіки в здобутті наукових психологічних знань. Вплив основних напрямів психологічної науки на становлення і розвиток експериментальної психології. Підходи до розуміння сутності експерименту і його структури.

Місце експериментальної психології в системі наук. Предмет і завдання експериментальної психології. Розвиток ідей і гіпотез в експериментальній психології. Поняття про методологію, метод, методику. Система психологічних методів. Класифікація методів психологічного дослідження (теоретичні, емпіричні, статистичні). Порівняльна характеристика загальнонаукових дослідницьких методів: спостереження, вимір і експеримент. Принципи наукового дослідження психіки: загальні (детермінізму, єдності свідомості та діяльності, розвитку, системного підходу та ін.) та спеціальні (принцип репрезентативності об'єкта дослідження, валідності предмета дослідження, надійності експериментальних умов, інваріантності результату, зв'язку теорії із практикою та ін.).

Тема 2. Історія розвитку експериментальної психології.

Розвиток та становлення експериментальної психології. Успіхи нейрофізіології в ХХ ст. Психофізика. Психофізіологія відчуттів (Г. Фехнер, Г. Гельмгольц та ін.). Біхевіоризм і експериментальна психологія. Розвиток експериментальної психології. Вплив гештальтпсихології на розвиток експериментальної психології. 3. Фройд і його вплив на експериментальну психологію. Когнітивісти та експериментальна психологія. Розвиток вітчизняної експериментальної психології. Різні підходи до розуміння сутності експерименту і його структури (Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонт'єв, С. Максименко, С. Рубінштейн та ін.). Експериментальна психологія на сучасному етапі. Тенденції розвитку й основні проблеми експериментального методу в психології.

Тема 3. Експеримент у системі методів наукового дослідження психіки.

Організація емпіричного дослідження психіки. Класифікація методів емпіричного дослідження психіки. Місце експерименту серед емпіричних методів психологічного дослідження. Принципи експериментального дослідження психіки.

Типологія експерименту: залежно від можливості реалізації на практиці (реальний та уявний), залежно від місця проведення (лабораторний та

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.1/Б/ОК26 - 2023
	Екземпляр №1	Арк 11/5

природний), залежно від ступеня розробки проблеми (пошуковий, критичний, демонстраційний, уточнювальний, відтворювальний), за характером дій дослідника (констатувальний і формувальний). Експеримент ex-post-facto. Штучний експеримент. Експерименти, які дублюють реальний світ.

Експерименти з використанням нееквівалентних груп досліджуваних. Експерименти з одним досліджуваним. Груповий експеримент. Міжгруповий експеримент. Кросіндивідуальний експеримент. Бівалентний експеримент. Багаторівневий експеримент. Ідеальний, чистий, безкінечний експерименти. Експеримент повного збігу. Особливості квазіекспериментального дослідження психіки. Основні типи квазіексперименту.

Тема 4. Досліджувані у процесі проведення експерименту. Проблема вибірки в експерименті.

Експериментальне спілкування. Експериментатор: його особистість і діяльність. Досліджуваний: його діяльність в експерименті. Особистість досліджуваного в експерименті. Артефакти в експериментальному дослідженні. Ефекти послідовності. Етичні принципи проведення дослідження.

Генеральна сукупність і експериментальна вибірка. Репрезентативність вибірки. Стратегії відбору досліджуваних в експериментальну вибірку. Випадковий розподіл або відбір. Попарна стратегія. Підбір максимально схожих індивідів. Підбір однорідних груп. Переваги експерименту з великою кількістю досліджуваних. Проблеми використання природних груп у психологічному експерименті.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСПЕРИМЕНТУ В ПСИХОЛОГІЇ.

Тема 5. Надійність і валідність експериментального дослідження. Гіпотези в структурі психологічного дослідження.

Критерії надійності і валідності психологічного експерименту. Зовнішня валідність і внутрішня валідність. Операційна валідність. Умови досягнення надійності і валідності психологічного експерименту. Джерела порушення валідності. Основні фактори, що знижують валідність експерименту (фактори часу, завдання, суб'єктивний фактор).

Система гіпотез в експериментальному дослідженні. Експериментальна гіпотеза та її особливості. Проблема реконструкції психологічної реальності при перевірці гіпотези. Рівні гіпотез: теоретичний, емпіричний, статистичний. Взаємозв'язки між незалежними і залежними змінними і гіпотетичні конструкти як інтерпретаційні компоненти гіпотез. Принцип фальсифікації і верифікації наукових гіпотез. Джерела гіпотез: гіпотези індуктивні й дедуктивні. Види гіпотез (причинно-наслідкові, функціональної залежності та ін.). Вимоги до формулювання гіпотез. Ознаки правильної гіпотези. Контргіпотеза і третя конкуруюча гіпотеза. Експериментальні і статистичні гіпотези. Гіпотези про відмінність і подібність. Нуль-гіпотеза. Асиметрія висновків при перевірці нуль-гіпотези.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.1/Б/ОК26 - 2023
	Екземпляр №1	Арк 11/6

Тема 6. Змінні в психології. Вимір змінних.

Поняття змінної в психологічному дослідженні. Види змінних в експериментальному дослідженні психіки. Емпіричні методи виміру змінних у психологічному експерименті. Ефект послідовності при маніпулюванні незалежною змінною. Експериментальний контроль змінних у психологічному дослідженні.

Незалежні змінні та їх види. Залежні змінні та їх характеристики. Проміжні змінні та їх особливості. Змінні, що контролюються. Джерела артефактів у маніпулюванні змінними. Психологічні шкали (за С. Стівенсом). Номінальна шкала. Шкала порядку. Шкала інтервалів. Шкала пропорцій. Основні характеристики шкал. Умови застосування шкал.

Тема 7. Етапи та контроль експериментального дослідження.

Характеристика етапів психологічного експерименту. Практика експериментування і можливі методологічні помилки. Планування експерименту. Закон економії доводів. Вибір методів отримання даних. Проблема об'єктивності і надійності експериментальних даних. Обробка і узагальнення результатів експериментального дослідження. Якісна і кількісна обробка результатів експериментування. Проблема інтерпретації результатів експериментального дослідження психіки.

Контроль розбіжностей. Наукові висновки. Типи контролю. Константність умов проведення експерименту. Контроль змінних у психологічному експерименті. Контроль незалежної змінної. Контроль зовнішніх змінних. Суб'єктивні змінні. Експериментальні парадигми і методи контролю. Статистичний аналіз. Експериментальна і контрольна групи. Проблеми контролю.

Тема 8. Планування, контроль, аналіз, узагальнення та представлення результатів психологічних експериментів.

Поняття про планування психологічного експерименту. Умови і форми планування. Типи планування. Змістове і формальне планування. План як експериментальна схема варіювання умов незалежної змінної. Простий план і його різновиди. План з попереднім і підсумковим тестуванням та умови його використання. План з підсумковим тестуванням. Специфіка експериментальних планів для 1-го досліджуваного. Інтраіндивідуальні, міжгрупові й кросіндивідуальні плани. Гомогенні і гетерогенні експериментальні схеми.

Особливості обробки результатів експериментального дослідження в психології. Кількісна і якісна обробка. Визначення стандартного відхилення генеральної сукупності. Частотний розподіл. Сила зв'язку між незалежною та залежною змінними. Т-критерій. Однофакторний дисперсійний аналіз. Двофакторний дисперсійний аналіз. Коефіцієнт кореляції.

Поняття про інтерпретацію результатів експерименту. Складові інтерпретації експериментальних результатів. Рівні інтерпретації: змістовий і формальний.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.1/Б/ОК26 - 2023
	Екземпляр №1	Арк 11/7

Проблема узагальнення результатів дослідження. Типові помилки узагальнення експериментальних даних. Вимоги до складання звіту про результати експериментального дослідження психіки. Складові звіту. Аналіз звітів експериментального дослідження психіки (за публікаціями в наукових виданнях).

4. Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Змістові модулі і теми	Кількість годин			
	денна форма			
	усього	лекції	семінарські	самостійна робота
Змістовий модуль 1. ВСТУП ДО ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ				
Тема 1. Експериментальна психологія як науковий напрям та навчальна дисципліна.	10	4	2	4
Тема 2. Історія розвитку експериментальної психології.	10	4	2	4
Тема 3. Експеримент у системі методів наукового дослідження психіки.	12	4	2	6
Тема 4. Експеримент у системі методів наукового дослідження психіки.	12	4	2	6
<i>Разом за змістовий модуль 1</i>	44	16	8	20
Змістовий модуль 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСПЕРИМЕНТУ В ПСИХОЛОГІЇ				
Тема 5. Надійність і валідність експериментального дослідження. Гіпотези в структурі психологічного дослідження.	10	4	2	4
Тема 6. Змінні в психології. Вимір змінних.	12	4	2	6
Тема 7. Етапи та контроль експериментального дослідження.	12	4	2	6
Тема 8. Планування, контроль, аналіз, узагальнення та представлення результатів психологічних експериментів.	12	4	2	6
<i>Разом за змістовий модуль 2</i>	46	16	8	22
ВСЬОГО	90	32	16	42

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.1/Б/ОК26 - 2023
	Екземпляр №1	Арк 11/8

5. Теми практичних(семінарських) занять

№ теми	Назва теми заняття	Кількість годин
		Денна форма
1	Складання термінологічного словника з Експериментальної психології	2
2	Проблеми експериментального дослідження психіки (неможливість безпосереднього вивчення базових психічних процесів, штучність, порушення природного розвитку подій, етичність, подвійна суб'єктність тощо).	2
3	Констатувальний і формувальний експерименти.	2
4	Етичні принципи проведення дослідження	2
5	Основні фактори, що знижують валідність експерименту (фактори часу, завдання, суб'єктивний фактор).	2
6	Типи шкал. Шкала найменувань, порядку, інтервалів. Умови застосування шкал.	2
7	Інтерпретація та узагальнення результатів.	2
8	Умови, типи і форми планування. Складові інтерпретації експериментальних результатів.	2
РАЗОМ		16

6. Завдання для самостійної роботи.

Тема 1. Експериментальна психологія як науковий напрям та навчальна дисципліна.

Етапи розвитку експериментальної психології.

Основні завдання експериментальної психології на сучасному етапі.

Тема 2. Історія розвитку експериментальної психології.

Розвиток вітчизняної експериментальної психології.

Перспективи розвитку експериментальної психології в Україні.

Тема 3. Експеримент у системі методів наукового дослідження психіки.

Реальний та уявний експерименти. Переваги та недоліки анкетування як методу дослідження. Бесіда та інтерпретація зібраної інформації. Багаторівневий експеримент.

Тема 4. Досліджувані у процесі проведення експерименту. Проблема вибірки в експерименті.

Експериментатор: його особистість і діяльність.

Досліджуваний: його діяльність в експерименті.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.1/Б/ОК26 - 2023
	Екземпляр №1	Арк 11/9

Артефакти в експериментальному дослідженні.

Ефекти послідовності.

Тема 5. Надійність і валідність експериментального дослідження.

Гіпотези в структурі психологічного дослідження.

Критерії надійності і валідності психологічного експерименту.

Умови досягнення надійності і валідності психологічного експерименту.

Особливості постановки гіпотез. Проблема реконструкції психологічної реальності при перевірці гіпотези. Основні ознаки вірної гіпотези.

Принцип фальсифікації і верифікації наукових гіпотез.

Контргіпотеза і третя конкуруюча гіпотеза.

Тема 6. Змінні в психології. Вимір змінних.

Поняття змінної в психологічному дослідженні.

Види змінних. Незалежні змінні та їх види. Залежні змінні та їх характеристики. Проміжні змінні та їх особливості.

Тема 7. Етапи та контроль експериментального дослідження.

Теоретичний етап вивчення проблеми. Підготовчий етап. Конкретизація змінних, визначення вибірки та числа досліджуваних, розробка методики дослідження. Реалізація складеної програми. Етап вибору стратегії й плану експерименту, способів контролю в експерименті.

Тема 8. Планування, контроль, аналіз, узагальнення та представлення результатів психологічних експериментів.

Поняття про планування психологічного експерименту. Доекспериментальні та квазіекспериментальні плани.

Особливості обробки результатів експериментального дослідження в психології. Поняття про інтерпретацію результатів експерименту. Рівні інтерпретації: змістовий і формальний. Складові інтерпретації експериментальних результатів. Інтерпретація «негативного» результату експерименту.

7. Індивідуальні завдання

Метою виконання індивідуальних завдань є: закріплення, поглиблення й узагальнення знань, отриманих студентами на теоретичних і практичних заняттях.

Індивідуальна робота студентів з навчальної дисципліни «Експериментальна психологія» включає:

- анотацію вивченої додаткової літератури;
- опрацювання визначених проблемних питань та їх обговорення на практичних заняттях;
- написання есе за визначеною тематикою.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.1/Б/ОК26 - 2023
	Екземпляр №1	Арк 11/10

8. Методи навчання

Для досягнення програмних результатів навчання дисципліни використовуються традиційні методи та інноваційні технології навчання.

На лекціях застосовуються словесні методи навчання (пояснення, розповідь) у поєднанні з наочними методами (демонстрування презентацій за допомогою мультимедійних засобів, демонстрація схем, рисунків).

На практичних заняттях використовуються практичні методи (виконання практичних завдань, розв'язування задач), наочні (демонстрація таблиць, схем), інтерактивні технології (дебати), а також технології розвитку критичного мислення (мозковий штурм, обмін думками).

Самостійна робота студентів передбачає роботу з літературними джерелами та інформаційними ресурсами. Під час вивчення навчальної дисципліни використовуються інформаційно-цифрові технології навчання з використанням мультимедійних засобів, сервісів відеотелефонного зв'язку Meet, мобільних засобів комунікації; методи роботи з літературними та інформаційними джерелами.

9. Методи контролю

Основними видами контролю під час вивчення навчальної дисципліни є поточний і підсумковий.

Поточний контроль здійснюється під час практичних занять, а також самостійної роботи, модульного контролю, контролю виконання індивідуальних завдань. При цьому використовуються такі методи поточного контролю:

- захист практичних робіт;
- усне опитування;
- усний тестовий контроль теоретичного матеріалу.

Підсумковий (семестровий) контроль проводиться у формі екзамену.

Під час формування підсумкової семестрової оцінки враховуються результати як поточного контролю, так і підсумкового контрольного заходу, який проводиться методом усного тестування з усього матеріалу навчальної дисципліни.

10. Розподіл балів

Поточне тестування та самостійна робота								Сума
Змістовний модуль 1				Змістовний модуль 2				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	100
10	12	14	14	12	12	13	13	

Шкала оцінювання

За шкалою	Екзамен	Залік	Бали
-----------	---------	-------	------

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.1/Б/ОК26 - 2023
	Екземпляр №1	Арк 11/11

A	Відмінно	Зараховано	90-100
B	Добре	Зараховано	82-89
C			74-81
D	Задовільно	Зараховано	64-73
E			60-63
FX	Незадовільно	Не зараховано	35-59
F		Не зараховано	0-34

11. Рекомендована література

Основна література:

1. Максименко С. Д., Носенко Е. Л. Експериментальна психологія. Підручник / С.Д. Максименко, Е.Л. Носенко. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 360 с.
2. Большакова А. М. Експериментальна психологія: Конспект лекцій. Харків: ХДАК, 2019. 64с.
3. Большакова А. М. Експериментальна психологія: Робочий зошит. Харків:ХДАК, 2019. 82с.
4. Коpecь Л. Класичні експерименти в психології. Навчальний посібник для студентів ВНЗ . Видавництво : Києво-Могилянська академія. Київ, 2020. 283с.

Допоміжна література:

1. Коpecь Л. Класичні експерименти в психології. Навчальний посібник для студентів ВНЗ . Видавництво : Києво-Могилянська академія. Київ, 2020. Режим доступу: https://pidru4niki.com/1584072019246/psihologiya/klasichni_eksperimenti_v_psihologii
2. Любіна Л. А., Радчук В. М., Борисюк А. С. Психодіагностика. Навчальний посібник. Чернівці, БДМУ, 2018. 276 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Електронна бібліотека Державного університету «Житомирська політехніка» <http://eztuir.ztu.edu.ua/>
2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>
3. Наукові видання Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://psychology-naes-ua.institute/info/265/>
4. Актуальні питання сучасної психології - http://library.sspu.sumy.ua/wpcontent/uploads/2018/04/Aktualny_pitannya_suc_psihologii